

Mensbeelden in de hedendaagse filosofie najaar 2022

4 Latour 1947

Sneek 2022-2

1

Bruno Latour Frankrijk 1947

Deze foto van Ontbende auteur is gelicentieerd onder CC-BY-SA

Sneek 2022-2

2

Leven

- Latour is uiterst terughoudend over zijn privéleven. Hij heeft een vrouw en twee kinderen en komt uit een familie van wijnboeren.
- Hij studeerde filosofie en Bijbelse exegese. Na zijn studie kwam hij aan de Ivoorkust op een Technische Hogeschool. Daar werd hem duidelijk dat zwarte mensen waarmee hij werkte de technische tekeningen slecht konden lezen en dat werd daar gezien als gebrek aan intellect. Latour begreep dat het kwam omdat zij de machines waar de tekening naar verwezen nooit hadden gezien.
- Dit is van grote invloed op de ontwikkeling van zijn denken.

Sneek 2022-2

3

Filosofisch positie

- Het begint met beschrijvingen van de kloof tussen natuur en samenleving die in de wetenschap en de techniek een grote rol speelt. Hij beschrijft de laboratorium ervaring alsof hij een antropologisch onderzoek doet en laat zien dat uit meningen, instrumenten en rivaliteit een serie 'feiten' voortkomt die vervolgens een eigen leven gaan leiden.
- (Zie als voorbeeld onderzoek met computer NRC25-8-2022)
- Vanuit deze gedachte gaat hij breder kijken naar de werkelijkheid en ziet overal netwerken van mensen, dieren en dingen. Tezamen komen die tot een werkelijkheid die pas achteraf mooi ingedeeld kan worden beschreven.

Sneek 2022-2

4

We zijn nooit modern geweest

- Dit is de titel van een boek waarin Latour beschrijft dat de moderniteit een indeling heeft gecreëerd die nooit werkelijkheid is geweest. De natuurwetenschappers kregen Carte Blanche in de 17de eeuw (1660 Royal Society) als ze zich maar buiten de politiek zouden houden. Maar dat onderscheid is er niet en is er nooit geweest.
- Het is ook niet mogelijk om eerst een definitie te geven en dan dat gebied te gaan onderzoeken omdat tijdens het onderzoek pas duidelijk wordt wat de elementen zijn die er toe doen en dan nog is de scheiding tussen 'dit tellen we mee' en 'dat laten we liggen' arbitrair.

Sneek 2022-2

5

Filosofisch positie

- Latour is volgens de beschrijving van Tjalling Swierstra in *Filosofen van deze tijd* controversieel 'meer bewonderaars dan medestanders' (blz. 466)
- Hij ligt met name onder vuur op dezelfde manier als veel postmodernen namelijk het verwijt is dat hij de wetenschap relativeert op het moment dat de wetenschappelijke wereld toch al onder vuur ligt.
- Aan de andere kant is hij zeker met zijn boek *Het parlement der dingen* bezig om één van de denkers te worden waar men in filosofische stromingen die anders proberen te denken over de relatie natuur en mens vaak naar verwijst.

Sneek 2022-2

6

Leer van tekens

- Zijn werk houdt zich de laatste jaren ook weer bezig met religie. Religie krijgt daarbij de vorm van een manier, of beter manieren, om taal te geven aan ervaringen die wij mensen in de wereld hebben. Waarheid (*truth*) en overtuiging (*belief*) hebben voor Latour hun strikte onderscheid verloren.
- Mensen die vasthielden aan overtuigingen die achterhaald waren door de stand van wetenschap of cultuur hadden daar dan redenen voor zegt Latour. Maar anderen wijzen erop dat hij deze coulante houding niet heeft ten opzichte van de mensen die zijn inzichten niet delen.
- Dat is precies het probleem van het relativisme dat het hele postmoderne denken speelt; Als er geen vooruitgang van kennis is wat hun betekenis dan?.

Sneek 2022-2

7

Parlement der dingen

- Latour ziet filosofie als interactie.
- De politiek is de plaats waar mensen vertegenwoordiging vinden, maar vandaag de dag worden daar ook al dingen dieren en de natuur vertegenwoordigd.
- De ruimte die wij mensen nodig hebben bestaat uit zaken die elkaar tegenspreken;
 - Levensvoorwaarden produceren
 - Politieke geografie
 - Culturele entiteit

Sneek 2022-2

8

Wetenschapsfilosofie

De amazone als voorbeeld van hoe er gedacht wordt over wetenschap:

- De instrumenten (van expeditie tot laboratorium)
- Collega's (*peergroup* van wetenschappers)
- Instellingen en instituties, (financiers, mensen met andere belangen)
- De amazone zelf (het gebied en al haar betrokkenen)
- Het verhaal of de theorie wat tevens het praktische perspectief is. (wat moeten we ermee, hoe brengen we het naar buiten hoe interpreteren we het)

Sneek 2022-2

9

Autonomie bestaat niet

- De waarheid van het onderzoek is alleen waar als het onderzoek een relatie aangaat met de andere elementen. Dus autonoom onderzoek is onzin.
- De huidige indelingen maken het lastig om een goede wetenschap te bedrijven die recht doet aan de natuur als een van de elementen die gerepresenteerd moet worden.
- De tijdgeest is er maar is ook dubbelzinnig:
- Antropoceen = wij mensen hebben een impact die groter is dan alle andere natuuractiviteiten.
- Post-humaan = wij hebben onszelf losgezongen van de natuurlijke conditie.
- Wij zijn verweven met alle natuur.

Sneek 2022-2

10

Voorbeeld van verwevenheid is Covid

- Het virus profiteert dus van andere netwerken die wij zelf hebben aangelegd: gezondheidssystemen, markten, vliegtuigen. Dit is precies wat ik bedoelde met mijn actor-netwerk-theorie: het virus is volledig genetwerkt. Het is één schakel in de hele keten. We moeten stoppen het individuele los te zien van het collectieve waarin het zich bevindt."
- Hoewel het levensbedreigender voelt 'als je oma ter plekke sterft aan Covid-19', is klimaatverandering minstens zo bedreigend, zegt Latour. Volgens hem lopen we in de klimaatcrisis tegen precies dezelfde problemen aan. "Het tragische verschil is dat de ziekteverwekker niet een virus is, maar de mens zelf.

Sneek 2022-2

11

Morele verantwoordelijkheid

- Kant had het over de morele wet in ons en de schuldloze natuur buiten ons.
- De scheiding is achterhaald, maar de collectieve schuld die daarmee wordt neergezet lijkt ons ook nauwelijks aan te gaan.
- Hoe krijgen we weer een morele relatie met de natuur? En raken we niet door een nadruk op de schuld het gevoel voor het sublieme van de natuur juist kwijt? En wordt daardoor bescherming van de natuur nog lastiger?
- Latour zoekt het in metaforen waarin wij met Gaia tot een vergelijk moeten komen (co-evolutie) omdat we wederzijds van elkaar afhankelijk zijn en ook met elkaar vervlochten zijn geraakt.

Sneek 2022-2

12